

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

People
in Need

ПРАВО НА ВИЩУ ОСВІТУ

ДЛЯ КРИМЧАН
БЕЗ МОЖЛИВОСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ

2023 р.

Зміст

1. ВСТУП	3
2. АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ ВСТУПУ МЕШКАНЦІВ ТОТ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЬ ДО УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	5
3. АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ ВСТУПУ МЕШКАНЦІВ ТОТ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЬ У «КРИМСЬКІ» ТА РОСІЙСЬКІ ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ...	7
4. ОСНОВНІ ПЕРЕПОНИ ДЛЯ ВСТУПУ МЕШКАНЦІВ КРИМУ ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА МАТЕРИКОВІЙ ЧАСТИНІ УКРАЇНИ	11
5. АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУТОГО В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	16
6. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МОЖЛИВИХ ВАРІАНТІВ ДІЙ УРЯДУ ТА ПАРЛАМЕНТУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДОСТУПУ КРИМЧАН ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ	21

I. ВСТУП

Тимчасова окупація Автономної Республіки Крим та міста Севастополь створила для української держави цілу низку проблем та викликів, а також суттєво обмежила права громадян України, які продовжили проживати на тимчасово окупованій території. Однією з цих проблем є тотальна русифікація та мілітаризація освіти на тимчасово окупованих територіях.

До тимчасової окупації Криму у закладах вищої освіти (далі — ЗВО) навчалось 17 тисяч студентів. Після 20 лютого 2014 року з університетів, що перебували на території Криму, до інших українських університетів було переведено близько 8 тисяч студентів.

Для реалізації права на вищу освіту у школярів з окупованих територій у 2016 році була запроваджена процедура вступу до ЗВО через освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна». Для осіб, що продовжили здобували вищу освіту після початку тимчасової окупації, українською державою було запропоновано процедуру атестації визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року.

У цьому дослідженні ми поставили за мету проаналізувати ефективність зазначених інструментів реалізації права на вищу освіту для мешканців тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь та їх подальшу інтеграцію до життя в українському суспільстві.

Під час підготовки цього дослідження ми використовували наступні джерела інформації:

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

- Відкриті джерела, сайти українських державних органів;
- Публікації у ЗМІ;
- Сайти окупаційних адміністрацій Російської Федерації на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь;
- Відповіді державних органів та закладів освіти на запити на доступ до публічної інформації.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України, питання здобуття мешканцями Криму вищої освіти на материковій частині України здебільшого є обмеженими з об'єктивних причин, викликаних бойовими діями на території України.

Аналіз статистики вступу мешканців ТОТ АР Крим та м. Севастополь до українських ЗВО

Після спроби анексії та подальшої тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь для мешканців цих територій доступ до української освіти суттєво погіршився. Основні перепони будуть розглянуті в одному з наступних розділів цього дослідження. У цьому ж розділі ми хочемо спробувати встановити кількість мешканців Криму, що попри окупацію та обмежений доступ до української середньої освіти вступали до українських ЗВО.

Мешканці Криму мають три варіанти за якими вони можуть вступити до ЗВО. Першим є виїзд з тимчасової окупованої території та отримання середньої освіти в школах на території підконтрольній уряду України території. Другим варіантом є варіант екстернатного навчання в українських школах, наприклад у Міжнародній українській школі. Третім варіантом є вступ за пільговими умовами використовуючи квоту-2 до закладів вищої освіти (далі — ЗВО) через освітні центри «Крим-Україна». Встановити кількість осіб, що обрали перший та другий варіант, фактично неможливо. У 2018 році позиція МОН полягала у тому, щоб не збирати та не публікувати таку інформацію, обґрунтовуючи це питаннями безпеки¹. Натомість у 2020 році було опублікована наступна інформація:

За даними Донецького та Луганського департаментів освіти, протягом 2019/2020 н.р. у школах на підконтрольних територіях на дистанційній освіті/екстернаті навчалось 5 394 учнів з тимчасово окупованих територій².

Схожа інформація про кількість кримчан, які навчались на дистанційній освіті/екстернаті у відкритих джерелах відсутня.

Тож єдиним джерелом для аналізу є інформація від МОН про кількість студентів, які вступили через освітні центри «Крим-Україна». На наш інформаційний запит МОН надав наступну інформацію:

¹ mon.gov.ua/ua/news/za-3-roki-killist-vstupnikiv-z-okupovanih-teritorij-cherez-osvitni-centri-krim-ukrayina-i-donbas-ukrayina-zrosla-majzhe-vidvichi&sa=D&source=docs&ust=1675427320262150&usq=AOvWAw1p4CGXA5VYV_OEz8HDDFRK

² mon.gov.ua/ua/news/andrij-vitrenko-majzhe-2-000-vstupnikiv-z-tot-vzhezarahovani-na-miscyaderzhavnogo-zamovlennya-do-ukrayinskih-zvo-cherez-osvitni-centri-donbas-ukrayina-ta-krim-ukrayina

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

2016 рік – 153 особи,
2017 рік – 204 особи,
2018 рік – 254 особи,
2019 рік – 265 осіб,
2020 рік – 397 осіб,
2021 рік – 337 осіб.

Інформацію про кількість студентів, які вступили у 2022 році, у МОН не надали.

Освітні центри «Крим-Україна» до 2020 року існували лише у достатньо обмеженій кількості закладів освіти.

Кількість освітніх центрів «Крим-Україна» 2016–2022

2016	35
2017	35
2018	35
2019	35
2020	195
2021	195
2022	165

У 2020 році кількість освітніх центрів збільшилась у більш ніж у 5 разів, що на нашу думку теж сприяло зростанню кількості вступників, які могли скористатись квотою-2 та вступити за пільговими умовами фактично у будь-який український університет.

Аналіз статистики вступу мешканців ТОТ АР Крим та м. Севастополь у «кримські» та російські ЗВО

Знайти точну інформацію щодо кількості випускників кримських шкіл та вступників до ЗВО є надзвичайно важко. Статистичні дані в окупованому Криму завжди були суперечливі. Станом на цей час статистичні дані майже відсутні.

Одним із небагатьох способів дізнатися кількісні показники є моніторинг відкритих джерел та пошук цитат із виступів окупаційних чиновників. У зв'язку з цим, отримана інформація є здебільшого неповною. Проте навіть такої недосконалої інформації є достатньо для розуміння та відстежування загальних тенденцій.

З 2014 року освітній простір окупованого Криму був інкорпорований до російського. Державна підсумкова атестація (рос. «государственная итоговая аттестация» – ГИА) за освітніми програмами середньої загальної освіти проводиться в Криму з 2015 року. До 2019 року учні могли самостійно обирати форму проходження державної підсумкової атестації (рос. ГИА): форму єдиного державного іспиту (рос. «единый государственный экзамен» – ЕГЭ) або державного випускного іспиту (рос. «государственный выпускной экзамен» – ГВЭ).

Після завершення перехідного етапу, з 2019 року, процедура вступу до ЗВО в Криму є ідентичною до російської: випускники 11-го класу складають єдиний державний іспит, за результатами якого здійснюється вступ до ЗВО.

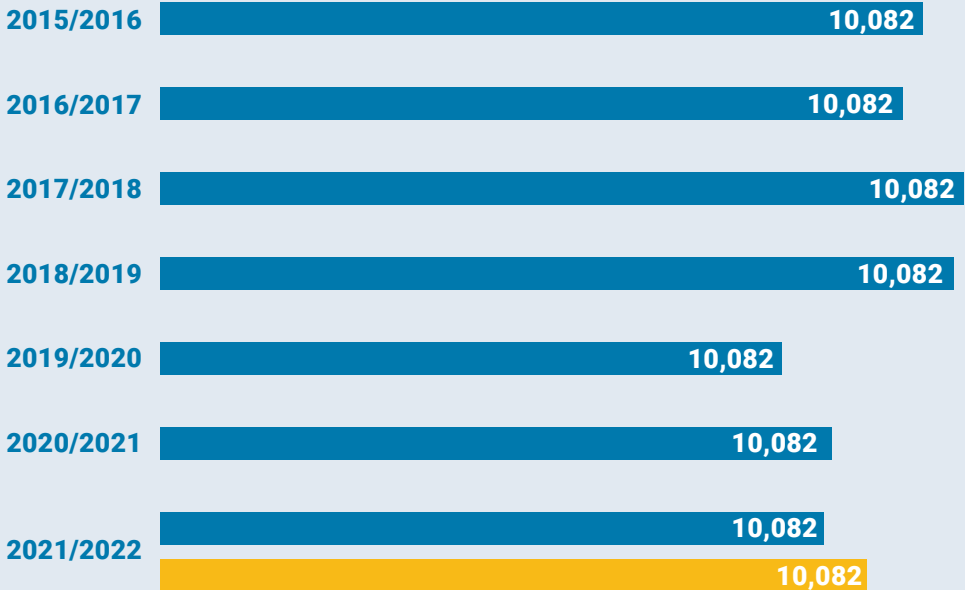
З метою визначення кількості осіб із Криму, які прийняли рішення вступати до «кримських» або російських ЗВО, пропонуємо використовувати показник кількості осіб, які склали державну підсумкову атестацію у формі єдиного державного іспиту та державного випускного іспиту. Особливо важливим є показник кількості осіб, які склали єдиний державний іспит, оскільки протягом певного періоду часу він був обов'язковим лише для осіб, які планують вступ до ЗВО.

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

Іншою причиною вибору даного показника є те, що окрім випускників закладів середньої освіти поточного навчального року, показник включає і кількість випускників попередніх років та випускників закладів професійно-технічної освіти, які вирішили вступати до ЗВО (кількість таких осіб часто складає до 10%).

Через складність пошуку інформації, відносно повні статистичні дані щодо кількості осіб, які склали випускні іспити для подальшого вступу до ЗВО, наявні: у випадку АР Крим – з 2015/2016 до 2021/2022 н.р.; у випадку м. Севастополь – з 2016/2017 до 2021/2022 н.р.

Кількість осіб, які склали «ГИА» на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим

■ Статистично-аналітичний звіт щодо результатів ГІА/ЄГЕ

■ Інформація так званого «міністерства освіти та науки республіки крим»

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

Як ми бачимо, на території ТОТ АР Крим протягом 2015/2016-2018/2019 н.р. приблизно однакова кількість осіб складала випускні іспити. У 2019/2020 н.р. відбулося суттєве зменшення кількості осіб, які склали єдиний державний іспит (рос. ЕГЭ). Причиною цього є запровадження змін, відповідно до яких єдиний державний іспит (рос. ЕГЭ) у 2019/2020 н.р. склали лише ті особи, які хотіли скористатися результатами для вступу до ЗВО. У зв'язку з цим, близько 2500 випускників 2019/2020 н.р. відмовилися від складання єдиного державного іспиту (рос. ЕГЭ), оскільки не планували вступ до «кримських» або «російських» ЗВО.

Подібну ситуацію спостерігаємо й у 2020/2021 н.р., коли єдиний державний іспит (рос. ЕГЭ) можна було не складати за умови відсутності бажання продовження освіти у ЗВО. Тому у 2020/2021 н.р. близько 1900 осіб відмовилися складати єдиний державний іспит (рос. ЕГЭ) і, відповідно, вступати до «кримських» або російських ЗВО.

Показники 2019/2020 та 2020/2021 н.р. є особливо репрезентативними, оскільки демонструють загальне співвідношення осіб, які щороку вступають до «кримських» або російських ЗВО. На підставі цієї інформації можна зробити припущення, що саме близько 8000 - 8500 осіб на ТОТ АР Крим щороку планують вступ до «кримських» або російських ЗВО (від загальної кількості близько 10 000 - 10 500 осіб, які здобувають повну загальну середню освіту щороку).

Кількість осіб, які склали «ГИА» у місті Севастополь

2016/2017	2100
2017/2018	2311
2018/2019	2582
2019/2020	2471
2020/2021	3011
2021/2022	2706

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

Натомість подібні показники в окупованому Севастополі у 2019/2020 н.р. фактично не зазнали змін і значно зросли у 2020/2021 н.р.. Причиною зростання показників можуть бути:

- **Севастополь є найбільшим містом Кримського півострова, а мешканці великих міст частіше обирають шлях здобуття вищої освіти;**
- **мешканці м. Севастополь більше інтегровані в російський освітній простір, що, зокрема, може впливати зі збільшення кількості росіян (особливо військових) у демографічному складі міста з 2014 року.**

Основні перепони для вступу мешканців Криму до ЗВО на материковій частині України

Визначення основних факторів, які з 2014 року стримували збільшення кількості вступників з ТОТ АР Крим та м. Севастополь, є серйозним викликом. Проведення репрезентабельних соціологічних опитувань та фокус-груп в умовах окупації є неможливим. Одним із небагатьох джерел інформації залишається опитування осіб з Криму, які вступили до ЗВО після початку окупації. Зокрема, подібне дослідження наявне за посиланням: [«Крізь терни до знань. Оцінка імплементації державної політики підтримки абітурієнтів з Криму та ОРДЛО під час вступу до університетів України»](#). Проте, екстраполяція такої інформації на всіх вступників з Криму є проблематичною. У зв'язку з цим, значна кількість наведених нижче причин є припущеннями, які потребують додаткового вивчення.

Загалом, фактори, які перешкоджають у реалізації права на освіту для мешканців ТОТ АР Крим та м. Севастополь, можна поділити на такі категорії:

1. **Значна кількість процедурних та організаційних бар'єрів на шляху вступу до ЗВО на материковій частині України.** Ці питання детально висвітленні в багатьох матеріалах Центру громадянської освіти «Альменда», наприклад: аналітичний звіт [«Оцінка імплементації державної політики реалізації права на освіту для дітей з тимчасово окупованого Криму»](#). Зокрема, виокремлено наступні проблемні питання: недостатні можливості підготовки в Криму до вступу до ЗВО на материковій частині України; незадовільний рівень дистанційної та екстернатної форми навчання тощо.
2. **Логістичні обмеження.** Із моменту окупації Кримського півострова на межі АР Крим та Херсонської області були встановлені контрольні пункти в'їзду-виїзду (далі – КПВВ), а незадовго після цього було

остаточно припинене стабільне транспортне сполучення з півостровом. Питання логістики до КПВВ з боку окупованого Криму не могло бути вирішеним українською владою. Проте створення зручного транспортного сполучення між КПВВ та материковою частиною Україною – це необхідне завдання, яке ніколи не було вирішено. Окупаційною адміністрацією часто запроваджувалися штучні обмеження на перетин КПВВ у період складання ЗНО, а також у розпал пандемії COVID-19, коли було дозволено лише один перетин адміністративної межі. Окрім цього, перетин КПВВ часто сприймався багатьма кримчанами як приниження, що часто супроводжувалося корупцією, упередженим ставленням і відсутністю комфортних умов для перетину (актуально до 2019 р., коли відбувся ремонт КПВВ) – усе це послаблювало бажання кримчан зробити вибір на користь переїзду на материкову частину України. А це саме ті питання, які могли та мали бути вирішені державою.

3. Фінансові обмеження. Питання пошуку житла та засобів для існування студентів із Криму в українських ЗВО часто наводять як одну з вагомих причин, що стримує збільшення кількості кримських студентів. Окрім цього, витрати, пов'язані з необхідністю багаторазового виїзду з Криму для отримання документів українського зразка та, власне, процедури вступу до ЗВО, зазвичай у супроводі одного з батьків, є фінансово обтяжливими.
4. Соціальні обмеження. Людина за своєю суттю є соціальною істотою, а тому вплив соціальної групи може бути дуже відчутним. І в умовах окупованого Криму цей фактор може відігравати ще більшу роль,

оскільки оточення та і весь інформаційний простір потенційного вступника до ЗВО пронизані проросійськими наративами. Як ми зазначили у попередньому розділі, абсолютна більшість вступників планують вступ в «кримські» або російські ЗВО. Окрім цього, в окупованому Криму освітнє середовище активно використовується державою-окупантом для поширення пропаганди, мілітаризації, прищеплення російської ідентичності та поширення мови ворожнечі проти України та українців. Імовірно, це призводить до соціального тиску на тих підлітків, які розглядають можливість вступу до освітнього закладу материкової частини України. Своєю чергою, соціальний тиск може спричинити виникнення психологічної потреби таких дітей адаптуватися до поширених норм групової поведінки. У нашому випадку – сприйняття України як ворожого середовища і вступ в «правильні» ЗВО («кримські» або російські). Ба більше, вибір на користь навчання на материковій частині України, окрім соціального тиску, може призвести і до соціальної стигматизації таких підлітків (як наслідок, вступник може приховувати або ж і взагалі – відмовитися від вступу). У такій ситуації, вибір на користь навчання на материковій частині України є певним актом внутрішньої волі, необхідністю «йти проти течії» та потребує наявності абсолютного переконання у правильності свого вибору. Варто зазначити, що уникнути негативних наслідків соціального тиску на вибір місця навчання може вплив батьків та середовища спілкування, у яких менш поширеними є російські наративи. Проте немає підстав вважати, що в умовах тотального контролю держави-окупанта над усіма сферами життя будь-які соціальні групи, більші за родинне коло, могли уникнути деструктивного впливу російської пропаганди.

5. Інформаційні обмеження. З 2014 року інформаційний простір Криму був повністю захоплений державою-агресором. Припинилася трансляція українських телеканалів, постійному блокуванню піддаються українські інтернет-видання, російські ЗМІ отримали повну монополію в інформаційному середовищі. У такій ситуації надзвичайно складно донести до мешканців Криму інформацію щодо можливостей вступу до ЗВО на материковій частині України. Одним із небагатьох способів поширення інформації з 2014 року було так зване «сарафанне радіо» – передання меседжів «із вуст у вуста». Детальніше про «інформаційну окупацію» Криму та її наслідки можна дізнатися у матеріалах: [«Крым без правил: информационная оккупация»](#); [«Крым: свобода слова в оккупации. Информационно-аналитический доклад о преследовании журналистов и блогеров на территории Крымского полуострова»](#).

Беручи до уваги вищезазначене, можна зробити припущення, що такі питання як ускладнена процедура вступу, фінансові та логістичні перепони, обмежений доступ до інформації є проблемами, які значно ускладнюють доступ кримчан до вищої освіти на материковій частині України. Проте, хоч такі перепони і є чималим викликом, певна кількість осіб із Криму щороку починають навчання у ЗВО на материковій частині України.

Підґрунтя ситуації, що склалася, може мати й інший набір перешкод. Наприклад, відсутність прагнення кримчан до здобуття вищої освіти на материковій Україні, ймовірно, може бути спричинено відсутністю віри у можливість здобуття кращої освіти та побудови кращого життя в інших регіонах України. Цей фактор також може підсилюватися страхом кримчан щодо можливого негативного ставлення до них на материковій частині України та труднощами в адаптації до іншого

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

середовища. Це, своєю чергою, руйнує будь-яку мотивацію до додаткового навчання для складання іспитів, подолання бюрократії та пошуку шляхів вступу до ЗВО на материковій частині України. Більшість кримчан, які не мають стійких проукраїнських переконань, можуть просто не бачити вагомості причини долати чималу кількість перешкод лише для того, щоб опинитися в університеті, рівень освіти в якому, на їхню думку, не дуже відрізняється від «кримських» або російських та перебувати у середовищі, рівень життя в якому також суттєво не відрізняється. Усі ці мисленнєві процеси відбуваються під впливом ірраціональних страхів, нав'язаних і підсилених російською пропагандою.

Аналіз статистики проведення атестацій результатів навчання здобутого в системі вищої освіти на тимчасово окупованих територіях

Як бачимо з попередньої статистики більшість випускників шкіл лишається в окупації та йде здобувати вищу освіту там.

Освітні документи, що видані на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, не визнаються Україною. Для інтеграції молоді до життя в Україні українська влада може запропонувати лише процедуру атестації результатів навчання, яка стосується студентів та випускників з окупованого Криму.

Ця процедура була затверджена Наказом № 537 Міністерства освіти та науки від 19.05.2016 року «Про затвердження Порядку проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року» (Далі — Порядок). Цей Порядок передбачав, що особи, які навчались у системі вищої освіти на тимчасово окупованій території можуть підтвердити результати навчання та отримати диплом українського зразка. Підтвердження кваліфікацій має здійснюватись шляхом проведення оцінювання, необхідного для визначення рівня знань навичок та умінь.

Процедура атестації передбачає велике навчальне навантаження на заявників та по факту є екстернатною формою навчання, починаючи з першого курсу. Адже для проходження атестації на освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» випускнику потрібно скласти 8 контрольних заходів. І такий об'єм доволі складно назвати саме атестацією здобутої освіти, тому що заявникам необхідно скласти той же об'єм контрольних заходів, що складають студенти українських ЗВО за весь період навчання.

Порядок передбачає, що на офіційному веб-сайті МОН має бути визначений перелік ЗВО, які проводять процедуру атестації. Наразі цей перелік на сайті МОН відсутній. Перелік, що був раніше опублікований на сайті, містив 26 закладів освіти.

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

У 2021 році ми звертались до закладів освіти для дослідження ефективності процедури атестації та зробили повторні запити вже у 2023 році, щоб проаналізувати кількість осіб що звертались за проведенням атестації. З 26 закладів освіти відповідь надали лише 15, з них 6 зазначили, що до них не надходило звернень за проходженням процедури атестації. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури надала відмову у наданні інформацію про кількість атестованих осіб, зазначивши що ця інформація не є публічною.

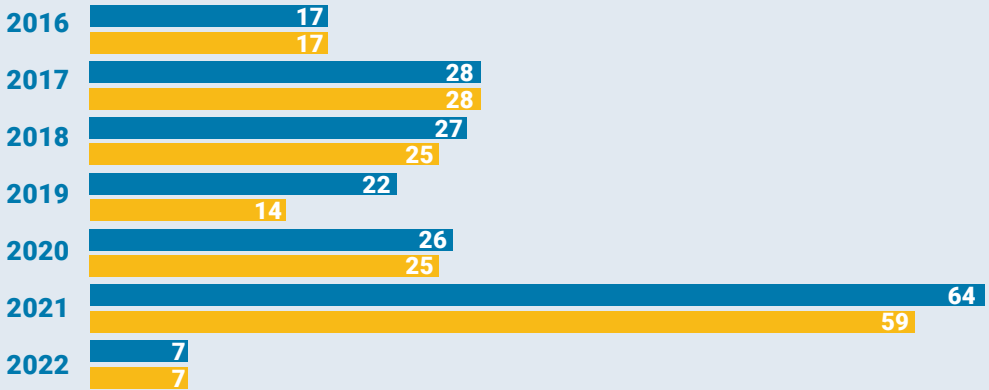
Додатково ми надсилали інформаційний запит до МОН з проханням надати інформацію про кількість студентів, які проходили процедуру атестації. Представники міністерства зазначили, що така інформація у них відсутня.

Тож було проаналізовано відповіді 10 закладів освіти про кількість атестацій у період з 2016 по 2022 рік включно.

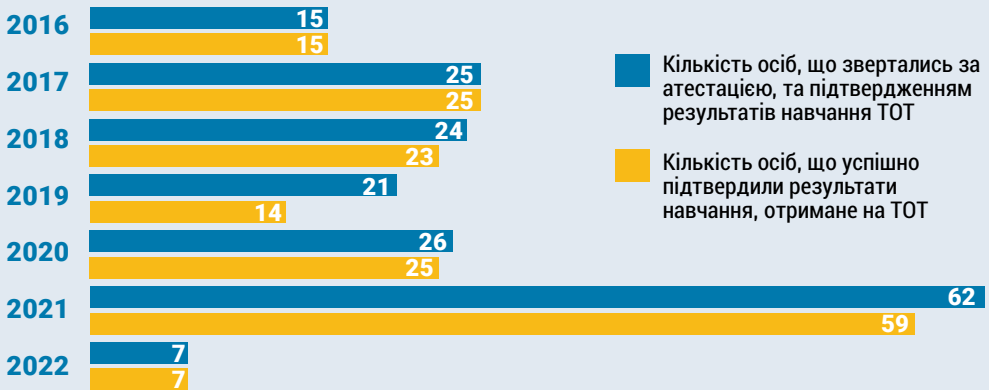
Цими закладами є Херсонський національний технічний університет, Перший Київський медичний коледж, Черкаський державний технологічний університет, Херсонський державний університет, Львівська політехніка, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київський національний університет Шевченка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Київський коледж транспортної інфраструктури.

Відповідно до даних з відповідей, за 7 років існування порядку до закладів освіти звернулась 191 особа для проходження атестації, з них успішно завершили процедуру атестації 175 заявників. До ЗВО звернулось 180 осіб, з яких 168 підтвердили результати навчання. До закладів професійно технічної освіти звернулось 11 осіб з яких 7 підтвердили результати навчання.

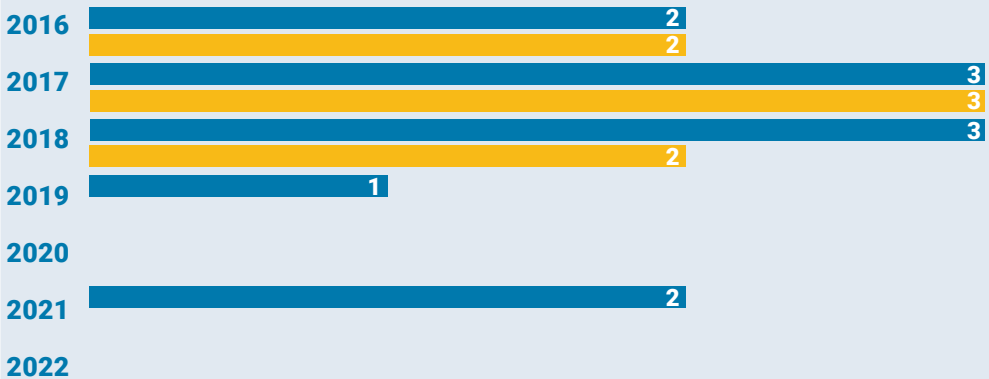
Загальна інформація про кількість проведених атестацій

Кількість проведених атестацій у закладах вищої освіти

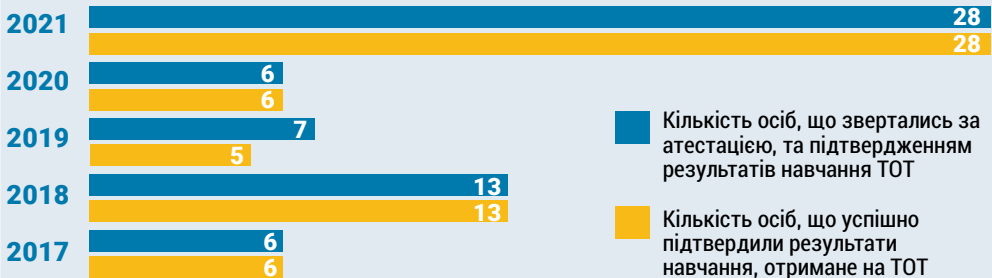
Кількість проведених атестацій у закладах фахової передвищої освіти

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

З цих графіків можемо побачити, що у 2021 році відбулось збільшення проведених атестацій у ЗВО більш ніж у два рази, ніж у попередні роки. Однією з причин цього зростання можна назвати збільшення уваги до цієї процедури з боку громадських організацій, що опікуються окупованими територіями та комунікують роз'яснення цієї процедури для кримчан. Іншою причиною стало спрощення процедури атестації у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця у 2021 році.

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

Кількість звернень та успішних атестацій протягом 2016–2022 років

Право на вищу освіту для кримчан без можливості реалізації

Водночас зменшення кількості проведених атестацій у 2022 році спричинене не тільки повномасштабним вторгненням російської федерації та ускладненням виїзду з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим на підконтрольну уряду України територію, а і з набранням чинності Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» №1618-IX від 01.07.2021. Оскільки ним було внесено зміни до статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 №1207-VII. Відповідно до зазначених змін, особи, які почали здобуття освіти на в окупації після 20 лютого 2014 року, позбавлені права на проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання. Тобто зазначеним порядком можуть скористатись лише ті, хто вступив до ЗВО у Криму до початку тимчасової окупації.

Ця зміна тільки погіршує можливу інтеграцію молоді з окупованих територій та є прикладом непослідовної державної політики.

Пропозиції щодо можливих варіантів дій уряду та парламенту для покращення доступу кримчан до вищої освіти

Аналіз інформації щодо вступу кримчан до ЗВО через освітні центри «Крим-Україна», інформації від окупантів щодо кількості школярів, які складають в Криму «ЄГЕ», та інформації від університетів щодо кількості проведених атестацій результатів навчання здобутого на тимчасово окупованих територій дає можливість зробити висновок, що за 9 років тимчасової окупації не з'явилось ефективного інструменту з інтеграції молоді з Криму.

Ситуацію погіршує і фактична бездіяльність МОН в агрегації та аналізі інформації про вступників з окупованих територій, які навчаються дистанційно або за екстернатною формою навчання та вступають до закладів вищої освіти за загальною процедурою, а не через освітні центри «Крим-Україна». Те саме стосується і агрегації та аналізу інформації щодо процедури атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України. Міністерство не збирає інформацію, яка була б корисною для аналізу ефективності затверджених ними процедур, які мають сприяти реалізації права на освіту для осіб з окупованих територій України.

Водночас наявна у публічному доступі інформація показує надзвичайну актуальність вирішення окреслених у цьому дослідженні питань вищої освіти після деокупації тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. І якщо для вступу до ЗВО вже є напрацьована процедура вступу через освітні центри «Крим-Україна», то процедура атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України, не зможе відповісти на суспільний запит.

**Враховуючи
наведене можемо
сформулювати
наступні
пропозиції:**

1. Верховній Раді України:
 - a. Внести зміни до пункту 13 частини 11 статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 №1207-VII та відновити право на атестацію для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти особам, які почали навчання у системі вищої після початку тимчасової окупації.
2. Міністерству освіти та науки:
 - a. Зібрати інформацію про осіб з тимчасово окупованих територій, які:
 - i. здобували середню освіту за дистанційною та екстернатною формою навчання;
 - ii. вступали до закладів вищої та професійно технічної освіти за загальною процедурою;
 - iii. пройшли процедуру атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти на тимчасово окупованій території;
 - b. Внести зміни до Порядку проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року, спростивши процедуру, зберігаючи баланс між необхідним рівнем перевірки

знань та навичок яка б не була *de facto* процедурою екстернатної форми навчання у вищій освіті. До підготовки таких змін рекомендуємо залучити експертів з громадських організацій, що опікуються тимчасово окупованими територіями, представників Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, представників закладів освіти.

- c. Розширити та опублікувати на сайті Міністерства освіти та науки перелік закладів освіти, які можуть проводити процедуру атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року.
- d. Підготувати роз'яснення та рекомендації для закладів освіти щодо реалізації процедури атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року.

Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) – найбільша асоціація правозахисних організацій України, що об'єднує 27 правозахисних недержавних організацій. Спілка сприяє розвитку гуманного суспільства, що базується на повазі до людського життя, гідності та гармонійних стосунків між людиною, державою і природою через створення платформи для співпраці між членами Спілки та іншими учасниками правозахисного руху.

04070, м. Київ, вул. Фролівська, 3/34
Тел. +38 044 485 17 92
факс +38 044 245 99 24
<http://www.helsinki.org.ua>
e-mail: office@helsinki.org.ua

